
ПРОГЛААС

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет “Св. св. Кирил и Методий”

кн. 1, 2015 (год. XXIV), ISSN 2367-8585

НАДЕЖДНИ ПОДСТЪПИ КЪМ СЪВРЕМЕННАТА БЪЛГАРСКА ПОЕЗИЯ ОТ БЕСАРАБИЯ И ТАВРИЯ

RELIABLE APPROACHES TO THE CONTEMPORARY BULGARIAN POETRY FROM BASSARABIA AND TAVRIA

**Елена Налбантова. Подстъпи към съвременната българска
поезия от Бесарабия и Таврия. Велико Търново:
Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“,
2014, 186 с.**

Изследването на Елена Налбантова е изложено в четири основни глави, разположени в рамката между въведението, предварено от благодарностите на авторката, и двата отзива за труда от д-р Николай Тодоров и поетесата Ники Комедвенска. Четири приложения допълват книгата: 1. Периодични издания на български език в СССР през 30-те години на XX век; 2. Издания на български език в СССР през 30-те години на XX век от автори, местни българи; 3. Стихосбирките на осмината; 4. Христоматия. Заслужава внимание и библиографският апарат.

Ще започна от края – с представяне на библиографията в 14 страници, включваща заглавия на монографии, статии от научни сборници, вестници, електронни публикации, стихосбирки и др. от България, Молдова, Украйна, Русия, Румъния и СССР. Показателно е присъствието на справочна литература – „Българската възрожденска литература“ и „Енциклопедия „България“, а също така и „Речник на редки, остарели и диалектни думи в литературата ни от XIX и XX век“ (София: БАН, 1974), „Речник на литературните митове“ (София, 2007), „Критически речник на аналитичната психология на

Юнг“ от Самюел, Шортър и Плаут (Плевен, 1995) и др. Те, както и библиографският указател на И. Грек „Българи Молдовы и Украины: вторая половина XVIII – 1995 год“ (Кишинев, 2003) разкриват широкия спектър на източници и инструменти, използвани от авторката за проучване на този културен феномен, за който досега имаше най-вече емоционални рефлексии, но и няколко опита за научно осмисляне (напр. от Светлозар Василев, Надежда Попаз-Кула). Неслучайно в библиографията фигурират и трудовете на Г. Гачев и Н. Аретов, осмислящи българския космо-психо-логос и особеностите на българските национални образи на света, националната митология и нейните проекции в българската литература като основа за изграждане на българската идентичност. Именно съчетанието на няколко подхода дава възможност на Е. Налбантова да представи феномена „съвременна българска поезия от Бесарабия и Таврия“ живо и, казано с думите на Ю. Лотман, като „текст в текста“, да създаде многомерност и многослойност на възприятието.

С помощта на историко-хронологичния подход в първата глава е осветлен контекстът за последващите части на книгата. Прави приятно впечатление не само информативният аспект, но и органичността и динамичността на текста, който по необходимост изобилства с дати и биографични бележки. Но богатата фактология не го отежнява, тъй като не е самоцел, а е системно подчинена на задачата да се покаже историята на книжовните прояви на потомците на българските преселници в Бесарабия и Таврия. Тази история авторката основателно концептуализира като „няколко епизода, отдалечени във времето, без вътрешна връзка помежду си“ (с. 17), които обикновено са „в зависимост не от естетическия, а от политическия контекст“. Към това бих добавила също, че тези епизоди естествено носят в себе си и отражението на сложния исторически и етносоциокултурен дискурс на бесарабската (а после – бесарабските) и таврийската диаспори, повлиян и от идеологическите доминанти на държавите, в рамките на които съществуват диаспорите, и от особеностите на межкултурните комуникации, и от възможностите за изучаване на родния език и литература (които също могат да се описват като няколко епизода, като няколко вълни, които са се вдигали високо и после неминуемо са заглъхвали по различни причини, но общият

знаменател е скритият или открит конфликт с приемната държава, допускаща само определено ниво на етническо самосъзнание, различно от това на титулната нация).

Периодизацията, в която авторката разглежда литературата, създадена от преселниците в Бесарабия, успява точно и пълно да хване „епизодите“. И особено искам да подчертая отделянето на периода до 1878 г., през който естествено се създават средата и условията за потенциалния мощен творчески импулс, но историята бележи прекъсването. Адекватни са и посочените от авторката причини, обясняващи това прекъсване: масовото изтегляне на интелигенцията от Бесарабия в освободената България и забраната да се изучава родният език в българските селища при поредното присъединяване към Руската империя. В интерес на истината, документите на Болградската гимназия през последните години на съществуването ѝ в пределите на Обединеното княжество Влашко и Молдова вече очевидно показват заглъхването на вълната на българщината и засилване на асимилаторските процеси*. Разпадането на СССР, от друга страна, според авторката, не е основание за категорично отделяне на нов период – независимо от това, че условията за творчество се променят, новите творби „тематично не се отклоняват от руслото, вече начертано в бесарабската българска поезия“ (с. 48). Затова Е. Налбантова разглежда като „съвременна бесарабска българска поезия“ творбите от 1967 г. до днес, а в последните две глави анализира интертекста от всички тях.

Ценното е, че в тази монография се анализират произведения на потомците на българските преселници не само на родния български, но и на други езици – румънски и руски, а също така и техните преводи на български език, от които личат актуалните им книжовни интереси. Справедливо се посочва, че „в сътвореното от бесарабци има и много не-български теми (...), но именно българските сюжети (...) позволяват на техните послания да заговорят с един уникален глас и да разкрият една специфична чувствителност“ (с. 55).

---

* Срв. Е. Сюпюр, *Българските училища в Румъния през XIX век. Документи 1858–1877*. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 1999.

Е. Налбантова пише историята на българската литература в Бесарабия и Таврия антропологично – чрез разкриването на драматизма и трагичността на съдбите на нейните творци. Тя успява да създаде един много стегнат текст, обективен като информация, много ясен и точен като израз, но същевременно пулсиращ с характерната енергия на болка и страдание. Чрез няколко фрагментарни цитата за един от авторите от румънската част на диаспората ще илюстрирам мисълта си:

През 1937 г. Тодор Ненчев издава в Болград на румънски сбирка *Стихотворения*, но книгата е конфискувана от тайната полиция още в печатницата, а авторът е обявен за бунтовник, в чиито творби се провъзгласява идването на един нов свят. (с. 30)

В неговата поезия, както и в тая на връстниците му от Болград, преобладаващото чувство е тъгата, а всеобемащото състояние – самотата (...) Символ на състоянието на героя е тъжният ноември.

Не само поетичната, но и житейската съдба на Тодор Ненчев се оказва драматична. След навлизането на Червената армия в бесарабските земи той е мобилизиран и на 3 март 1944 г. безследно изчезва като младши сержант в Литва. (с. 32)

През 1967 и 1991 г. в Кишинев са издадени сборникът му от 1934 г. *Стихотворения* и поетичната книга *Съдба (Предопределение)*, събрала и творби, публикувани в списания (...). (пак там)

По същия начин всеки от периодите на „подстъпите“ към съвременната българска поезия си има драматични сюжети и трагични лични съдби на творците, които сред аргументирано набелязаните тенденции на периода и енциклопедично подредените справки за другите автори звучат като сказание, защото, освен информацията от документи и книги, Е. Налбантова използва и наученото чрез личните ѝ разговори и консултации с В. Калоянов, Н. Тодоров, други бесарабски и таврийски българи. Преразказана, тази информация очевидно носи в себе си личното отношение на авторката, независимо от това, дали то е проявено експлицитно или имплицитно; с нея органично се допълват и се акцентират обективните

данни. Това задава нерва на повествованието, прави го живо и изключително интересно не само за специалистите.

Самият епизод на съвременната българска поезия, който всъщност е темата на книгата, в първата глава е представен преди всичко чрез много интересна информация за това как житейските обстоятелства и емоционалното отношение на властите способстват за поредното „събиране на българските поетични гласове“ след репресиите и войната. Тук Е. Налбантова убедително аргументира защо точно Кишинев от 60-те години е станал единственият център в СССР, където би могла да види свят книга на български език. Историята на този епизод се представя чрез пълния списък на авторските стихосбирки, информация за съществуващите антологии, чрез подчертаване на заслугите на Нико Стоянов в издирването на „загльхналите“ бесарабски български гласове и насърчаването на младата поетеса Таня Танасова. Коментирана е и историята на поетическата изява на известния художник Димитър Пейчев.

В главата *Между типологията и интертекстуалността* авторката представя съществуващите съждения относно това, до каква степен са български творбите, създадени на север от Дунава, и опитите тази поезия да се впише в руслото на историята на българската литература (обикновено става дума за генетичното родство с възрожденската поезия). Е. Налбантова посочва както очевидните аргументи за българския характер на тази поезия (преди всичко – българското самосъзнание на авторите и техния стремеж за самоизразяване на роден език), така и причините за различност (добро познаване на руската литература при практическо отсъствие на художествени текстове на български език, респ., от българската литература). Анализът показва значително по-богат спектър на интертекстуалността, отколкото досега се е предполагало, тъй като разкрива тоналности, теми, мотиви и образи далеч след възрожденските. Много точна е интерпретацията на Е. Налбантова за откритата в творбите на бесарабските поети интертекстуалност – това е присъствието на паметта за поетичното наследство на Христо Ботев, Димчо Дебелянов, Андрей Германов и др. в съвременните текстове, утвърждаването на родовата общност и дори – символично – роднинската връзка с тях. Наблюденията над интертекстуалните връзки по-

зволюват на авторката да докосне дълбоко залегнали моменти. Например, чрез интерпретация на епиграфа на Андрей Германов към една творба на Таня Танасова-Тодорова да прояви и да аргументира екзистенциалното усещане на „чуждинност“ като идентификационен маркер на тази плеяда поети. Заглавието на стихосбирката *Камък на синура* от Михаил Бъчваров подкрепя извода.

Много сполучливи са коментарите за същностните нюанси на тази интертекстуалност, като например: „За бесарабските поети търсенията на Дебелянов в символизма се оказват нефункционални и неактуални. За тях е значеща, разбираема, креативна носталгията по миналото, по родния дом, по безвъзвратно изгубения уют на малкия роден свят“ (с. 65). Тезата се илюстрира богато с елегичните мотиви у М. Бъчваров, Нико Стоянов, Димитър Пейчев и Таня Танасова. Бих добавила в тоя ред още и две творби на Георги Барбаров – същата тъга и носталгия се откриват в едно от ранните му стихотворения с лайтмотива *Завръщай се, сине* и в есето му *Завръщане*. Също така е богата с интертекстуални връзки (от *Даваш ли даваш*, *Балканджи Йово* до *Заточеници* на Яворов и елегии на Дебелянов) поемата на Петър Бурлак-Вълканов *Родословие*, в която той се опитва поетически да осмисли съдбата на 8-те поколения бесарабски българи. При евентуално преиздаване на книгата наблюдения над тези текстове биха могли да обогатят главата.

Другото название на съвременната бесарабска българска поезия, използвано в книгата, е „поезията на осмината“. От една страна, това е много определена рамка на феномена, а от друга, също много определено се акцентира върху броя на онези, чието творчество се типологизира като съвременна бесарабска българска поезия.

В последните две части на книгата се прави опит за реконструкция на модела за света чрез детайлния анализ на интертекста, позволяващ общите и отличителни белези на тази поезия в сравнение с българската от метрополията да се коментират на ново ниво. Проследени са функциите, с които се представят в тази поезия ключовите фигури от Рода (дядо, баща, майка, баба), вариантите на героичното в тази поезия и женските образи (особено този на Майката). Те разкриват дълбоко същностни моменти, които са неочевидни от пръв поглед и дори често неосъзнавани и предизвикващи

протест, защото сериозно противоречат на стереотипа. Това, според мене, е истинското разковниче, което успява да намери Е. Налбантова в своите *Подстъпи към съвременната българска поезия от Бесарабия и Таврия*.

Признавам, книгата, за която пиша, започнах да чета с определена ревност и с нетърпение. Може би защото заглавието маркира само подстъпите, но не гарантира и проучването на феномена, а вместо заключение се дава една прекалено критична саморефлексия на авторката, но не и изводите, защото... още не било време за тях...

Констатирам: нетърпението и ревността са напълно оправдани и възнаградени – подстъпите са повече от надеждни, и, всъщност, за днешния ден това е и най-доброто проучване на културния текст „съвременна бесарабска поезия“.

Елена Рацева